

Komunikat

z 20 czerwca 2016 r.

w sprawie podziału, równowagi i współdziałania władz

W związku z powtarzającymi się wypowiedziami o rzekomym stawianiu się Trybunału Konstytucyjnego ponad Parlamentem, z upoważnienia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, Biuro TK informuje, co następuje.

Pozycja ustrojowa Trybunału Konstytucyjnego wynika z Konstytucji RP, ustanowionej przez Suwerena: uchwalonej przez Zgromadzenie Narodowe i przyjętej przez Naród Polski w referendum.

Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej (art. 10 ust. 1 Konstytucji RP), sprawowanych odpowiednio przez Sejm i Senat, Prezydenta RP i Radę Ministrów oraz sądy i trybunały, w tym Trybunał Konstytucyjny (art. 10 ust. 2 Konstytucji RP). Z preambuły Konstytucji RP wynika ponadto obowiązek ich współdziałania.

Równowaga, o której mowa w Konstytucji RP, z samej istoty rzeczy wyklucza dominację którejkolwiek władzy nad pozostałymi (Suweren zadbał o mechanizmy wykluczające uzyskanie tego rodzaju przewagi) i na co dzień sprowadza się do ich dialogu, w którym – z natury – żadna strona nie dominuje.

Jak podkreślił Prezes TK Andrzej Rzepliński, przemawiając 24 lipca 2014 r. w Sejmie RP, „zasada podziału władz nie oznacza w zamyśle polskiego prawodawcy konstytucyjnego pełnej izolacji (...) trzech podstawowych władz, czyli prawodawczej, wykonawczej i sądowniczej. Zakłada wręcz przeciwnie – wzajemne oddziaływanie władz, w tym obowiązek ich współdziałania, o czym mówi się wprost w preambule”. Podczas Zgromadzenia Ogólnego Sędziów TK 8 kwietnia 2015 r., stwierdził on, że „bez dialogu i współpracy podmiotów tworzących i stosujących prawo oraz czuwających nad jego konstytucyjnością nie może być mowy o dobrym funkcjonowaniu państwa, sprawnym i sprawiedliwym stosowaniu prawa ani o ochronie wolności i praw człowieka i obywatela”.

Prezes TK Bohdan Zdziennicki – 17 lipca 2009 r. w Sejmie RP – wskazał, że wynikające z preambuły Konstytucji RP współdziałanie władz „jest konieczne nie tylko podczas

rozprawy, gdzie uczestnicy postępowania wspólnie dążą do zbadania, czy przepis jest konstytucyjny (...) ale to współdziałanie jest potem konieczne przy realizacji tego orzeczenia z racji ograniczonych kompetencji Trybunału, który jest organem sądowej kontroli, działań prawodawczych, ale nie jest władzą ustawodawczą”.

O kontroli konstytucyjności prawa, dialogu i współdziałaniu władz, Prezes TK Bohdan Zdziennicki mówił w Senacie 16 lipca 2009 r.: „Jesteśmy [Trybunał Konstytucyjny] jednym z ogniw w kontroli konstytucyjności prawa. Najważniejszą rolę odgrywa władza ustawodawcza, która (...) ma obowiązek (...) pilnowania, żeby rozwiązania były zgodne z konstytucją, żeby wprowadzane rozwiązania były nie tylko takie, jak się chce, żeby były, ale takie, jakie mogą być w demokratycznym państwie prawnym. Wiele rozwiązań jest (...) wynikiem dobrych chęci, ale nie mieszczą się w regułach, które są w demokratycznym państwie prawnym, w tych wartościach, które mamy realizować, a które zawiera (...) konstytucja”. Podkreślił on, że „dialog i współdziałanie wszystkich władz zaczynają się od tego, że kontrolę konstytucyjności prawa sprawuje przede wszystkim władza ustawodawcza podczas przygotowywania projektów ustaw i ich uchwalania, a potem, podczas (...) rozpatrywania konstytucyjności aktów, współdziała z nami [Trybunałem Konstytucyjnym]. Gdy w Trybunale pytają, kto wygrał sprawę, a kto przegrał, my odpowiadamy: nikt nie wygrał, nikt nie przegrał, ale wygrała – choć może to brzmi patetycznie – konstytucja. Dzięki czemu? Dzięki roli uczestników postępowania i Trybunału. Wspólnie mamy poprawiać konstytucyjność prawa”.

8 czerwca 2011 r., Prezes TK Andrzej Rzepliński, wypowiadając się w Komisji Ustawodawczej Senatu RP zwracał uwagę, że „do współdziałania i do dialogu zobowiązuje nas konstytucja, a nawet gdyby to nie było wprost zapisane w konstytucji, to jest naturalne, że ci, którzy tworzą prawo, powinni mieć kanały informacyjne czy dialogowe z organem, który kontroluje jego konstytucyjność, bo pracujemy (...) dla wspólnego celu”.

W ubiegłym roku zostały wydane wyroki poświęcone zasadom podziału, równowagi i współdziałania władz. W odniesieniu do podziału władz, Trybunał przypomniał, że każdej z nich powinny przypadać kompetencje materialnie odpowiadające jej istocie, nadto zaś każda z nich powinna zachowywać pewne minimum wyłączności kompetencyjnej stanowiącej o zachowaniu tej istoty. Wskazał przy tym, że równowaga władz oznacza ich oddziaływanie na siebie i wzajemne uzupełnianie ich funkcji. Każda z władz powinna dysponować instrumentami pozwalającymi jej hamować działania władz pozostałych.

Podkreślił też, że poszczególne władze są obowiązane do współdziałania w celu zapewnienia rzetelności i sprawności działania instytucji publicznych. Wszystkie te zasady – podziału, równowagi i współdziałania władz – mają zaś zapewniać poszanowanie kompetencji każdej z nich i stwarzać podstawę stabilnego działania mechanizmów demokratycznego państwa prawnego¹.

W praktyce, dialog czy też współdziałanie władz – w odniesieniu do Trybunału Konstytucyjnego – polega na:

- 1) zapewnieniu przez ustawodawcę Trybunałowi optymalnych warunków organizacyjnych, a także efektywnych instrumentów proceduralnych, umożliwiających realizację funkcji strażnika ładu konstytucyjnego,
- 2) prewencyjnej kontroli ustaw przez Trybunał na wniosek Prezydenta RP,
- 3) występowaniu z wnioskami o kontrolę konstytucyjności przez pozostałe organy wymienione w art. 191 ust. 1 pkt 1 i 2 Konstytucji RP i udziale ich przedstawicieli w rozprawach,
- 4) przedstawianiu stanowisk przez Sejm RP, Prokuratora Generalnego oraz Radę Ministrów w sprawach zawisłych przed Trybunałem przed i w trakcie rozpraw,
- 5) analizie przez Trybunał argumentów zawartych w powyższych stanowiskach,
- 6) odniesieniu się przez Trybunał w uzasadnieniach do argumentów przedstawionych w stanowiskach oraz podczas rozpraw,
- 7) odraczaniu terminu utraty mocy obowiązującej niekonstytucyjnych przepisów,
- 8) właściwym reagowaniu przez prawodawcę na wyroki i postanowienia sygnalizacyjne Trybunału,
- 9) dorocznych publicznych Zgromadzeniach Ogólnych Sędziów TK, z założenia – z udziałem najwyższych władz państwowych,
- 10) przedstawianiu komisjom parlamentarnym oraz Sejmowi i Senatowi przez Prezesa TK dorocznych informacji o istotnych problemach wynikających z działalności i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego,
- 11) informowaniu Prezesa TK o projektowanych zmianach Konstytucji RP w zakresie odnoszącym się do Trybunału oraz zmianach ustaw wpływających na jego funkcjonowanie, a także na zapraszaniu – w charakterze obserwatorów – jego przedstawicieli do udziału w pracach legislacyjnych w Parlamencie.

¹ Wyrok z 14 października 2015 r., Kp 1/15 i wyrok z 3 grudnia 2015 r., K 34/15.